

تجلی واقعه عاشورا در دفاع مقدس (با الهام از آموزه‌های قرآن کریم)

محمود کریمی^۱، هادی جمالی^۲، روح‌اله داوری^۳

۱. دانشگاه امام صادق(ع) ۲. دانشگاه قم ۳. مذاهب اسلامی

(دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۱۷، پذیرش: ۱۳۹۸/۴/۱۹)

چکیده

رزمندگان دفاع مقدس در صحنه‌های مختلف نبرد با الگو قرار دادن امام حسین (ع) و یارانش به مبارزه با دشمن می‌پرداختند. در واقع می‌توان گفت واقعه عاشورا جلوه تمام‌عیاری از خود را در دفاع مقدس به نمایش گذاشت و رزمندگان دفاع مقدس با الهام از این واقعه با دشمن مقابله کرده و بر او پیروز شدند. در همین راستا این نوشتار در صدد است تجلی واقعه عاشورا را در دفاع مقدس با الهام از آموزه‌های قرآن کریم با روش توصیفی - تحلیلی مورد بررسی قرار دهد. جلوه‌های واقعه عظیم عاشورا در دفاع مقدس را می‌توان در سه مرحله قبل، هنگام، و بعد از جنگ و جهاد مورد تحلیل قرار داد. مقاله پیش‌رو با استناد به آیات قرآن کریم، صفات و ویژگی‌هایی را برای مجاهدان در راه حق در این سه مرحله اثبات کرده است که به‌طور مشترک می‌توان آنها را در واقعه کربلا و صحنه‌های دفاع مقدس مشاهده کرد.

کلیدواژه‌ها: عاشورا، دفاع مقدس، جلوه‌های عاشورا، آموزه‌های قرآن کریم، امام حسین (ع)

مقدمه

قیام امام حسین(ع) با دفاع مقدس هشت ساله جمهوری اسلامی ایران همانندیهای فراوانی دارد. با تحلیل این دو واقعه می‌توان گفت نهضت حسینی در دفاع مقدس تجلی یافته است؛ زیرا رزمندگان دفاع مقدس با الگو قراردادن نهضت حسینی به دفاع از کشور پرداختند و در هر دو جریان، رزمندگان اسلام با تکیه بر آموزه‌های قرآن کریم و اهل بیت (ع) با دشمنان جنگیدند و پیروز واقعی میدان شدند.

درباره پیشینه پژوهش باید گفت آثاری با عناوینی چون نهضت عاشورا و قرآن، دفاع مقدس و قرآن به رشته تحریر درآمده است. از مهمترین آنها می‌توان به این موارد اشاره کرد: «قرآن و امام حسین» از محسن قرائتی و «تجلی قرآن در حماسه عاشورا» از محسن نورایی. در این آثار، دیدگاه‌هایی در زمینه تجلی قرآن در نهضت عاشورا و دفاع مقدس توضیح و گسترش داده شده است؛ اما اثری جامع شامل تجلی واقعه عاشورا در دفاع مقدس با تأکید بر آموزه‌های قرآن کریم به رشته تحریر در نیامده است. این مقاله، جلوه‌های واقعه عاشورا در دفاع مقدس را به سه مرحله قبل از جنگ و جهاد، هنگام جهاد و پس از جهاد تقسیم کرده و در هر مرحله به توضیح این تجلی با تأکید بر آموزه‌های قرآن کریم پرداخته است.

مهمترین جلوه‌های واقعه عاشورا قبل از جنگ و جهاد

در نگاهی کلی به مسائل پیش از حرکت سیدالشهداء از مدینه به مکه تا آنجا که مکه را در عرفات ترک و به سمت کوفه مجبور به عزیمت می‌شوند، گزاره‌هایی از واقعیت به دست می‌آید که همانند روحی جاری در کالبد جریان دفاع مقدس دمیده شده است. برخی از آن گزاره‌ها به این شرح است که البته همگی بنیاد قرآنی دارد:

مهاجرت از مادیات و ترک تعلقات

قرآن کریم در بیش از ۱۴ آیه (برای نمونه ر.ک: آل عمران/۱۹۵؛ انفال/۷۲، ۷۴، ۷۵؛ توبه/۲۰؛ نحل/۴۱، ۱۱۰) با تعبیر مختلف به هجرت دستور داده است. گاهی با زبان ملامت، می‌گوید: «مگر سرزمین خدا، پهناور نبود که مهاجرت کنید؟»^۱ گاهی پاداش عظیم آن را گوشزد، و می‌فرماید: «آنها که پس از ستم دیدن در راه خدا، هجرت کردند در این دنیا جایگاه (مقام) خوبی به آنها می‌دهیم و پاداش آخرت از آن هم بزرگتر است؛ اگر می‌دانستند».^۲ این آیه به صراحت مسلمانانی را که مورد ستم واقع شده‌اند به مهاجرت فرا می‌خواند و البته لازمه آن را صبر و استقامت و توکل

۱. «... أَلَمْ نَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً فَتُهَاجِرُوا...» (نساء/۹۷).

۲. «وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ لَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الَّذِينَ صَبَرُوا وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ» (نحل/۴۱-۴۲).

معرفی می‌کند. این آیه و دیگر آیات هجرت و جهاد همگی انسان را به ترک دلبستگی‌ها توصیه می‌کند. ترک تعلقات و دلبستگی‌هایی که در نصرت دین الهی است و از صدر اسلام گرفته تا دفاع هشت ساله ایران در برابر رژیم بعثی عراق، نتیجه‌ای جز پیروزی به همراه نداشته است. نمود این گونه هجرت‌ها آشکارا در جهاد امام حسین(ع) و اصحابش به چشم می‌خورد. دفاع مقدس هشت‌ساله ایران اسلامی نیز برخاسته از قیام امام حسین(ع) و بیانگر ترک تعلقات و مادیات (از همسر، فرزند، مادر و پدر گرفته تا خانه، شرکت، پست، جایگاه و منصب) به‌منظور دستیابی به آرمانهای ناب اسلامی است.

بصیرت

یکی از راه‌های شناخت دشمن قبل از شروع جهاد، بصیرت است. اگر افراد جامعه‌ای دارای بصیرت باشند و حق را از باطل تشخیص دهند، اثر بسیاری از نقشه‌های دشمن از دست می‌رود؛ اما اگر افراد بصیرت کافی نداشته باشند، ممکن است بر امام خودشان هم شورش کنند؛ مانند خوارج که در موضوع حکمیت به آیه «... إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضُ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ»^۱ استناد جستند در صورتی که این آیه به موضوعاتی از قبیل موضوع حکمیت و امثال آن ربطی ندارد (مطهری، بی‌تا، ج ۴: ۸۲۲).

به نظر می‌رسد یکی از راهبردهایی که قرآن کریم به‌منظور بصیرت‌افزایی بدان اشاره کرده و بسیار به آن اهمیت داده است، تقوا^۲ است؛ به‌عنوان نمونه قرآن کریم می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اگر از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید برای شما وسیله‌ای به‌منظور جدا ساختن حق از باطل قرار می‌دهد (روشن‌بینی خاصی که در پرتو آن، حق را از باطل خواهید شناخت)^۳. بنابراین یکی از راه‌های بسیار مهم بصیرت‌افزایی بویژه در ارتباط دشمن تقوای الهی است که باعث می‌شود انسان، راه را از بیراهه تشخیص دهد و به روشن‌بینی خاصی دست یابد.

۱. «... حکم و فرمان، تنها از آن خداست! حق را از باطل جدا می‌کند و او بهترین جدا کننده (حق از باطل) است» (أنعام/۵۷). مقصود این است که کارها تحت مشیت الهی است (طیب، ۱۳۷۸، ج ۵: ۸۹) و هر گونه فرمان در عالم تکوین و در عالم احکام دینی و تشریح به دست خدا است و بنابراین اگر پیامبر(ص) مأموریتی پیدا می‌کند آن هم به فرمان او است. خوارج آن قدر نادان بودند که تصور می‌کردند اگر کسی به فرمان خدا و به دستور اسلام در موضوعی حکمیت پیدا کرد با جمله «... إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ...» مخالف است با اینکه قرآن زیاد می‌خواندند، کمتر می‌فهمیدند؛ زیرا حتی قرآن در موضوع دادگاه خانوادگی اسلام تصریح به انتخاب حکم از طرف زن و مرد می‌کند «... فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا...» (نساء/۳۵) (نک: مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۵: ۲۶۵ - ۲۶۶).

۲. تقوا در شرع به معنای حفظ نفس از چیزی است که گناه می‌شود (راغب‌اصفهانی، ۱۴۱۲: ۸۸۱) و در واقع تقوا وسیله بازدارنده نفس سرکش است (مکارم شیرازی، بی‌تا ب: ۴۷۷).

۳. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا...» (أنفال/۲۹).

یکی دیگر از شیوه‌های مهم در این زمینه، دل نبستن به تعلقات دنیوی است؛ زیرا کسی که به دنیا دل ببندد و اسیر هوا و هوس شود، بسیاری از حقایق را درک نمی‌کند و قدرت تشخیص و دشمن‌شناسی او بسیار ضعیف می‌شود؛ لذا در بعضی موارد مشاهده می‌شود که بصیرت عوام به دلیل عدم دلبستگی به دنیا از خواص بیشتر است. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در تحلیل نقش عدم دلبستگی به تعلقات دنیوی در بصیرت می‌فرماید: «بسیاری از معضلات این کشور با بصیرت مردم حل شده است. خیلی اوقات انسان مشاهده می‌کند که توده مردم حقایق را از بعضی از خواص و نخبگان بهتر می‌بینند و بهتر می‌فهمند؛ چون تعلقاتشان کمتر است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۰۴/۰۵).

بی‌بصیرتی قبل از واقعه عاشورا نیز وجود داشت. اساساً یکی از علتهای همراهی نکردن جامعه اسلامی با امام، عدم بصیرت آنها بود. از دلایل بی‌بصیرتی افراد در آن زمان، یکی حبّ دنیا و خواهشهای نفسانی و ضعف عقیده و دیگری تبلیغات گسترده و نافذ دستگاه غاصب حکومتی در افکار و اذهان عمومی جامعه در طاهر و عادل جلوه‌دادن خود و فاسد معرفی کردن خاندان عصمت و طهارت بود (ر.ک: سپهر، ۱۳۸۷، ج ۱: ۳۸۱ - ۳۸۵).

نمود بصیرت و تشخیص راه حق از باطل آشکارا در یاران امام حسین(ع) و رزمندگان هشت سال دفاع مقدس به چشم می‌خورد؛ زیرا اگر یاران امام بصیرت نداشتند با وجود فضای خفقان جامعه آن روز به ایشان نمی‌پیوستند در صورتی که بعد از ملحق شدن به امام تا آخرین لحظه نبرد ایستادند. در هشت سال دفاع مقدس نیز با اینکه جمهوری اسلامی ایران، تازه نظام شاهنشاهی را شکست داده بود و نظام اسلامی نوپا بود، مردم ایران به ندای بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران لبیک گفتند و در جبهه حق علیه باطل شرکت کردند.

اصلاح کار امت

یکی دیگر از همانندیه‌های مهم جنگ خونین صحرای نینوا و دفاع مقدس ایران اسلامی انگیزه نجات کشور و آحاد ملت از دست کفر، فساد، ظلم و ستم است. ملتی که در حکومت طاغوت گرفتار شده‌اند و این حکومت به انواع فسادها، نابسامانی‌ها، باجدهی‌ها و ناپاکیها گرفتار شده است به اصلاح اساسی نیاز دارد. رهبران جامعه و مردم وظیفه دارند در مقابل چنین حکومتی بایستند و از هرگونه کمک به آنها نهی کنند. در همین راستا قرآن کریم انسان را از هرگونه کمک در راه گناه و ستم نهی می‌کند (مائده/۲)؛^۱ زیرا اگر در جامعه‌ای، همکاری در کارهای نیک، مثبت و سازنده باشد و از همکاری در گناه و ستم خودداری شود، بخش بسیار مهمی از نابسامانیها، سامان می‌یابد و از گناهان بسیاری جلوگیری به عمل می‌آید (قرآنی، ۱۳۸۷: ۱۱۸). هم‌چنین قرآن کریم دستور

۱. «... وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَی الْاِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ ...».

می‌دهد بر ظالمان تکیه نکنید که موجب می‌شود آتش شما را فرا گیرد^۱ (هود/۱۱۳).

با توجه به این آیات می‌توان تحلیل کرد که چرا قیام عاشورا و انقلاب اسلامی ایران شکل گرفت. در واقع امام حسین(ع) در مقام امام معصوم و امام خمینی(ره) به‌عنوان پیرو جدی و حقیقی آن حضرت، که شاهد نابهنجاری، فساد و ظلم حکومت وقت، و بنابر دستور قرآن کریم موظف بودند، هیچ‌گونه تمایلی به ظلم و ستم نداشته باشند و در مقابل ظالم ساکت نباشند در مقابل حکومت وقت ایستادند تا به هدف الهی خود رسیدند.

در واقع گویا هدف قیام انقلاب اسلامی ایران همان هدف قیام سیدالشهداء است که در صحرای کربلا فرمود: «من به خاطر هوا و هوس، فساد و ظلم خارج نشدم بلکه به خاطر اصلاح در امت جدم حضرت محمد(ص) خارج شدم. من می‌خواهم امر به معروف و نهی از منکر کنم»^۲ (ابن شهر آشوب، ۱۳۷۹، ج ۴: ۸۹؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۴: ۳۲۹).

همان‌طور که امام حسین(ع) به دلیل فساد فراوان حکومت یزید و احیای اسلام حقیقی به قیام برخاست، امام خمینی(ره) نیز برای مقابله با ظلم و فساد شاهنشاهی و احیای اسلام حقیقی قیام کرد. از آنجا که دشمنان ایران اسلامی نمی‌خواستند اسلام حقیقی اقامه شود، جنگ هشت ساله را بر جمهوری اسلامی ایران تحمیل کردند؛ ولی مردم ایران با ایمان و توکل بر خداوند متعال و اطاعت از ولی فقیه در مقابل دشمنان ایستادند و به پیروزی رسیدند.

مهمترین جلوه‌های واقعه عاشورا هنگام جنگ و جهاد

از جمله شباهتهای جنگ هشت ساله تحمیلی با جنگ تحمیلی شده بر امام حسین و اهل بیت ایشان(ع) همین بخش است که بی‌بدیلترین مجاهدتها و رشادتها را به ارمغان آورد و تا قیامت در یاد تاریخ باقی خواهد ماند. مهمترین موارد این همانندیها یادآوری می‌شود:

ایثار

یکی از زیباترین نشانه‌های اخلاق اسلامی «ایثار» است. ایثار، مقدم‌داشتن دیگری بر خود است؛ چه در مسائل مالی و چه در موضع جان آدمی. قرآن کریم این صفت ارزشمند اخلاقی را مورد ستایش فراوان قرار می‌دهد و می‌فرماید: «...و آنها را بر خود مقدم می‌دارند؛ هرچند خودشان بسیار نیازمند باشند. کسانی که از بخل و حرص نفس خویش باز داشته شده‌اند، رستگارانند»^۳ (حشر/۹). در روایات اسلامی از ایثار به بهترین نیکی و احسان و بالاترین مرتبه ایمان یاد شده است.

۱. «وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ...» (هود/۱۱۳).

۲. فَقَالَ عَ إِنِّي لَمْ أُخْرَجْ بَطِيراً وَ لَا أَشِيراً وَ لَا مُفْسِداً وَ لَا ظالماً وَ إِنَّمَا خَرَجْتُ أَطْلُبُ الصَّلَاحَ فِي أُمَّةٍ جَدِّي مُحَمَّدٍ أَرِيدُ أَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ.

۳. «... وَ يُؤْتِرُونَ عَلَيَّ أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ حَصَاصَةٌ وَ مَنْ يُوقِ شَحْنَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ».

امیرالمؤمنین علی(ع) در روایتی می‌فرماید: «ایثار، بهترین احسان و بالاترین مرتبه ایمان است»^۱ (تمیمی‌آمدی، ۱۳۶۶: ۳۹۶).

اوج ایثار و از خودگذشتگی، ایثار خون و جان است. ایثارگر، کسی است که حاضر است هستی و جان خود را برای دین خدا فدا کند یا در راه رضای او از تمنیات خویش بگذرد.

در صحنه عاشورا، نخستین ایثارگر، سیدالشهدا(ع) بود که حاضر شد فدای دین خدا گردد و رضای او را بر همه چیز برگزیند و از مردم نیز خواست کسانی که حاضرند خون خود را در این راه نثار کنند با او همسفر کربلا شوند (مجلسی، ج ۴۴: ۳۶۶؛ قرشی، ۱۴۱۳، ج ۳: ۴۸).

اصحاب آن حضرت نیز هر کدام مشتاقانه و با نهایت ایثار و از خودگذشتگی جان خود را فدای امام خویش کردند. در طول حوادث عاشورا نیز صحنه‌های زیبایی از ایثارگری دیده می‌شود. از زمان ورود فرستاده امام حسین یعنی مسلم‌بن‌عقیل(ع) به کوفه تا شب عاشورا یعنی برداشتن بیعت توسط امام حسین(ع) از یاران و اصحابش، نمونه‌های متفاوت و منحصر به فردی از ایثار را می‌توان مشاهده کرد (برای اطلاع بیشتر: ر.ک: خوارزمی، ۱۴۲۳، ج ۱: ۲۱۱؛ محدثی، ۱۳۸۳: ۱۷).

از این دست از خودگذشتگی‌ها و جان‌نثارها در عملیاتهای مختلف و متعدد هشت سال دفاع مقدس جمهوری اسلامی ایران فراوان به چشم می‌خورد. با مراجعه به برخی از منابع جنگ تحمیلی می‌توان مطابقتهای فراوانی از ایثارهای کربلایی و عاشورایی در دوران دفاع مقدس یافت. شهداها و وسیع در برخی عملیاتها همچون عملیات کربلای ۴ و ۵، والفجر ۸، طریق‌القدس و بیت‌المقدس گواه این مدعا است (برای اطلاع بیشتر ر.ک: پیری و شربتی، ۱۳۹۴: ۱۸۶ - ۱۹۰). امام خمینی(ره) در این باره فرموده‌اند: «شهدا در قهقهه مستانه‌شان و در شادی وصولشان عند ربهم بیزقونند و از نفوس مطمئن‌های هستند که مورد خطاب فادخلی فی عبادی و ادخلی جنتی پروردگارند. اینجا صحبت عشق است و عشق و قلم در ترسیمش بر خود می‌شکافد» (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۳۲).

سلاح ایمان در مقابل سلاح جنگی

یکی از روشهای نفوذ دشمن، تضعیف ایمان و باورهای افراد است که اگر این امر تضعیف شود، دشمن به بسیاری از اهداف خود می‌رسد؛ زیرا اگر جامعه اسلامی نسبت به ایمان و باورهای خود سست باشد، نمی‌تواند در مقابل دشمن با تمام اراده و قدرت بایستد. یکی از علتهای پیروزی امام حسین(ع) و یارانش، که تجلی آن در دفاع مقدس نیز مشاهده شد، ایمان و اعتقاد راستین بود. بنابراین یکی از راههای مقابله با دشمن برای شکست آنان، تقویت ایمان و عمل صالح در جامعه اسلامی است تا دشمنان نتوانند ایمان و باورهای مردم را مورد حمله قرار دهند و در نتیجه از

۱. «الْإِيْثَارُ أَحْسَنُ الْإِحْسَانِ وَ أَعْلَى مَرَاتِبِ الْإِيْمَانِ».

دستیابی به اهداف خود مایوس شوند. یکی از آیات مهم در این زمینه آیه نفی سبیل است که می‌فرماید: «... و خداوند هرگز کافران را بر مؤمنان تسلطی نداده است»^۱. از این آیه استفاده می‌شود که کافران نه تنها از نظر منطقی بلکه از نظر نظامی و سیاسی و فرهنگی و اقتصادی و خلاصه از هیچ نظر بر افراد با ایمان چیره نخواهند شد. اگر پیروزی آنها را بر مسلمانان در میدانهای مختلف با چشم خود می‌بینیم به دلیل آن است که بسیاری از مسلمانان، مؤمنان واقعی نیستند و راه و رسم ایمان و وظائف خویش را فراموش کرده‌اند (نک: مکارم‌شیرازی، ۱۳۷۱، ج ۴: ۱۷۵).

اگر انسان ایمان واقعی داشته باشد، این ایمان او را به عمل صالح تشویق و هدایت می‌کند. راه‌های متعددی برای تقویت ایمان هست که به‌طور مشترک می‌توان آنها را در اصحاب امام حسین (ع) و رزمندگان دفاع مقدس مشاهده کرد. برخی از این شیوه‌ها عبارت است از:

الف. آشنایی با قرآن: شخص مؤمن هرچه بیشتر با قرآن آشنا شود، ایمانش قویتر می‌شود و هرچه از این منبع نور و سعادت فاصله بگیرد، شعله ایمان او ضعیفتر می‌شود. قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید: «مؤمنان، تنها کسانی هستند که هرگاه نام خدا برده شود، دل‌هایشان ترسان می‌گردد و هنگامی که آیات او بر آنها خوانده می‌شود، ایمانشان فزونتر می‌گردد و تنها بر پروردگارشان توکل دارند»^۲ (انفال/۲).

ب. تقوا و پرهیزکاری: هرچه تقوا و پرهیزکاری شخص مؤمن بیشتر شود، قلب او نورانی‌تر، و شعله ایمانش فروزانتر می‌شود و برعکس، بی‌تقوایی موجب تضعیف نور ایمان می‌شود. قرآن کریم می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید تقوای الهی پیشه کنید و به رسولش ایمان بیاورید تا دو سهم از رحمتش را به شما ببخشد و برای شما نوری قرار دهد که با آن (در میان مردم و در مسیر زندگی خود) راه بروید و گناهان شما را ببخشد و خداوند غفور و رحیم است»^۳ (حدید/۲۸).

امام علی (ع) در همین زمینه می‌فرماید: «اگر آسمانها و زمین، راه را بر بنده‌ای ببندند و او تقوای الهی پیشه کند، خداوند حتماً راه گشایشی برای او فراهم خواهد کرد و از جایی که گمان ندارد روزیش را خواهد داد»^۴ (لیثی‌واسطی، ۱۳۷۶: ۴۱۶).

ج. توسل و دعا: توسل یکی دیگر از عوامل مهم تقویت ایمان است که نباید از آن غافل شد. در این مسیر باید با حضور قلب و از روی واقعیت و در حالی که خود را واقعاً فقیر بدانیم به‌سوی

۱. «... وَ لَنْ يُجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» (نساء/۱۴۱)

۲. «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَ إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ».

۳. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ».

۴. «لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ كَانَتَا عَلَى عِبْدٍ رَتَقًا ثُمَّ اتَّقَى اللَّهَ لَجَعَلَ لَهُ مِنْهَا مَخْرَجًا وَ رَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ».

حق تعالی حرکت کنیم و خطاب به خداوند بگوییم «ما از تو به غیر تو تمنایی نداریم!» زیرا اگر رابطه ما و خدای مهربان محکم باشد، خداوند بزرگ نیز رابطه ما را با دیگر مخلوقات، اصلاح خواهد کرد (نک: مکارم شیرازی، بی‌تاج، ج ۲: ۱۲۱ - ۱۲۴).

با دقت در واقعه عاشورا و دفاع مقدس مشاهده می‌شود رزمندگان اسلام، همیشه به ایمان و اعتقادات و رفتار خود اهمیت می‌دادند و انس با قرآن و دعا، توسل و پرهیزکاری سرلوحه کار آنان بود و همین عوامل باعث شد که بتوانند در مقابل دشمنان با تمام اراده و قدرت ایستادگی کنند؛ چنانکه امام حسین (ع) و یارانش در شب عاشورا از دشمن فرصت گرفتند و به راز و نیاز پرداختند. در همین رابطه نقل شده است هنگامی امام حسین (ع)، حرص‌ورزی دشمن را در شتاب برای نبرد و اندک‌بودن بهره‌مندیشان را از اندرز و سخن دید به برادرش عباس (ع)، فرمود: «اگر می‌توانی آنان را امروز از ما منصرف کنی، بکن تا امشب را برای پروردگاران نماز بگزاریم که او می‌داند من نمازگزاردن برای او و تلاوت کتابش را دوست دارم». عباس (ع)، این را از آنان خواست و عمر بن سعد درنگ کرد؛ اما در نهایت پذیرفت (ابن طاووس، ۱۳۴۸: ۸۹).

شجاعت

یکی از ویژگی‌های مردان الهی شجاعت و شهامت است. شجاعت و شهامت مهمترین کلید پیروزی و اساسی‌ترین پایه سربلندی و عظمت انسانهاست. نه تنها در میدان جنگ که در میدانهای سیاست و اجتماع و حتی مباحث علمی، شجاعت نقش کلیدی دارد؛ به همین دلیل در آثار پیشینیان علم اخلاق، شجاعت یکی از ارکان چهارگانه فضایل، و ترس یکی از ردایله چهارگانه شمرده شده است (مکارم شیرازی، بی‌تاب، ج ۲: ۲۲۹).

تاریخ گواهی می‌دهد هرچا مردان الهی شجاعانه عمل کردند، موفق شدند؛ چنانکه در قرآن کریم در مورد حضرت ابراهیم (ع) می‌خوانیم که ایشان با تمام قدرت در مقابل قوم خود ایستاد و نسبت به عبادت بتها اعتراض کرد و وقتی آنها استدلال کردند که ما پیرو پدرانمان هستیم، آن حضرت پاسخ دادند که شما و پدرانتان در گمراهی آشکاری بوده‌اید و سرانجام نیز همه بتها را به جز بت بزرگشان از بین برد.^۱

۱. «إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَ قَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَائِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ... وَ تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ فَجَعَلْنَاهُمْ جَذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ: آن هنگام که به پدرش (آزر) و قوم او گفت «این مجسمه‌های بی‌روح چیست که شما همواره آنها را پرستش می‌کنید.» گفتند «ما پدران خود را دیدیم که آنها را عبادت می‌کنند.» گفت «مسلماً هم شما و هم پدرانتان در گمراهی آشکاری بوده‌اید! ... و به خدا سوگند در غیاب شما، نقشه‌ای برای نابودی بت‌هایتان می‌کشم!» سرانجام (با استفاده از یک فرصت مناسب)، همه آنها - جز بت بزرگشان - را قطعه قطعه کرد شاید سراغ او بیایند (و او حقایق را بازگو کند) «(انبیاء/ ۵۲ - ۵۸).

نمونه دیگر از شجاعت واقعی را می‌توان در جنگ احزاب مشاهده کرد. عده‌ای منافق در جنگ از پیامبر اجازه می‌خواستند که به خانه‌هایشان بازگردند و علت آن را نداشتن حفاظ برای خانه‌شان می‌دانستند در صورتی که دروغ می‌گفتند؛ ولی در مقابل منافقان، مؤمنان واقعی نیز وجود داشتند که شجاعت و ایمان راستین داشتند و هنگامی که لشکر احزاب را دیدند گفتند «این همان است که خدا و رسولش به ما وعده داده، و خدا و رسولش راست گفته‌اند» و این موضوع جز بر ایمان و تسلیم آنان نیفزود.^۲

با توجه به این آیات می‌توان گفت ایمان واقعی عامل قدرت است و منافقان، دشمنی را که حضور ندارد، حاضر می‌پندارند؛ ولی مؤمنان، دشمنان موجود و مهاجم را ناچیز می‌شمرند و جبهه و جنگ برای مؤمن، بستر رشد و ترقی است و اساساً مؤمنان از تعداد و تشکل دشمنان نمی‌ترسند (قرائتی، ۱۳۸۳، ج ۹: ۳۴۶).

یکی از ویژگی‌های بارز اصحاب امام حسین(ع) شجاعت بود. برخلاف دشمن، که مردم را به زور به جنگ می‌فرستاد، امام حسین(ع) یارانش را در رفتن یا ماندن آزاد گذاشت. امام سپاه خود را از افراد دنیا دوست پاک کرد و تنها مردانی شجاع و آزاده افتخار حضور در صف یارانش را داشتند. در همین زمینه از امام سجاد(ع) نقل شده است که شب عاشورا، پس از اینکه امام حسین(ع) به یارانش اجازه داد تا او را تنها بگذارند و آنها نپذیرفتند، امام تأکید کرد که: «شما فردا چنان کشته می‌شوید که هیچ‌کس از شما نجات پیدا نمی‌کند. آنها گفتند ستایش، خدایی را که به ما با کشته‌شدن با تو، شرافت بخشید...» (رک: قطب‌الدین رواندی، ۱۴۰۹، ج ۲: ۸۴۷؛ رک: مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۴: ۲۹۸). توجه به این عبارت نشان می‌دهد امام و یارانش آن قدر شجاع و مشتاق شهادت بودند که با وجود آگاهی نسبت به کشته شدنشان از مبارزه دست برنمی‌دارند و با دشمن می‌جنگند.

درباره شجاعت امام حسین(ع) نقل شده است که ایشان پیاده، مانند سواران شجاع می‌جنگید؛ از تیرها فرار می‌کرد؛ شکافهای {صفوف دشمن} را می‌جست و بر سواران می‌خروشید (طبری، ۱۳۸۷، ج ۵: ۴۵۲).

۱. «وَ إِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَ يَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَ مَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا؛ وَ (نیز) به یاد آورید زمانی را که گروهی از آنها گفتند «ای اهل یثرب (ای مردم مدینه)! اینجا جای توقف شما نیست؛ به خانه‌های خود بازگردید» و گروهی از آنان از پیامبر اجازه بازگشت می‌خواستند و می‌گفتند «خانه‌های ما بی‌حفاظ است!» در حالی که بی‌حفاظ نبود. آنها فقط می‌خواستند (از جنگ) فرار کنند» (احزاب/۱۳).

۲. «وَ لَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ صَدَقَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا» (احزاب/۲۲).

این صفت در رزمندگان دفاع مقدس نیز بخوبی نمایان بود؛ چرا که رزمندگان اسلام در دفاع مقدس با وجود کمبود امکانات و مهمات جنگی با تمام شهادت و قدرت در مقابل نیروهای بعثی عراق ایستادند و یکی از مهمترین علت‌های پیروزی جمهوری اسلامی ایران در مقابل عراق، شجاعت و شهادت رزمندگان بود؛ به‌عنوان نمونه می‌توان به شهادت و ایستادگی شهید مهدی باکری در عملیات بدر اشاره کرد. در عملیات بدر هنگامی که نیروهای عراقی توانستند از سمت شمالی عملیات قرارگاه نجف، نیروهای اسلام را عقب بزنند، عرصه بر قرارگاه کربلا و یگانهای آنها بسیار تنگ شد و حوالی بعد از ظهر روز ۱۳۶۳/۱۲/۲۸ یگانهای عراقی توانستند در سمت راست خط همایون و در شرق دجله به سمت قرارگاه کربلا تعرض خود را آغاز کنند. در همین روز لشکر ۳۱ عاشورا، که از شب قبل به شرق دجله رفته بود، تدریجاً در محاصره یگانهای عراقی قرار گرفت و این در حالی بود که فرمانده لشکر، «شهید باکری» نیز بین نیروهای خود حضور داشت. جنگ و گریز بین لشکر عاشورا و یگانهای عراقی بشدت ادامه یافت و فرماندهی قرارگاه کربلا و فرماندهی سپاه درصدد بودند هرطور شده است فرمانده لشکر عاشورا را به غرب رودخانه بیاورند؛ اما او با رمز گفت باید ایستاد و تا آخرین لحظه جنگید؛ حتی فرماندهان و کادر لشکر عاشورا، که نزدیک وی در صحنه نبرد بودند به وی گفتند: آقا مهدی خیلی راحت است که آدم شهید شود ولی ماندن و با مشکلات دست و پنجه نرم کردن سخت است. آنها با این بهانه درصدد بودند که فرمانده خود را از وضع حادی که ایجاد شده است و سخت‌تر می‌شد، خارج سازند؛ اما شهید باکری نپذیرفت و بویژه هنگامی که بسیجی‌ها در محاصره قرار گرفتند به هیچ‌وجه خارج شدن از کنار آنها را قبول نکرد و سرانجام با تیری که به پیشانی‌ش خورد در آستانه شهادت قرار گرفت. او را به کنار رودخانه دجله رساندند و در قایق گذاشتند تا به اورژانس منتقل شود؛ اما نیروهای عراقی قایق حامل وی را با آرپی‌جی به خاکستر تبدیل کردند و جسد باکری نیز سوخت و آب خاکستر آن را برد (اردستانی، ۱۳۷۳: ۱۲۹ - ۱۳۰).

ولایت‌پذیری و فرمانبرداری از رهبر

ولایت‌پذیری از جمله موضوعاتی است که در مذهب شیعه از اهمیت خاصی برخوردار است. همان‌طور که این ویژگی در اصحاب امام حسین(ع) نمود یافت در رزمندگان هشت سال دفاع مقدس نیز مشاهده می‌شود.

بر این موضوع در قرآن کریم نیز بسیار تأکید شده است. آیاتی که در این زمینه راهگشا است و در این بحث به ما کمک می‌کند، عبارت است از: احزاب/۳۳، مائده/۳ و ۶۷، بقره/۲۰۷، قصص/۵، آل عمران/۶۱، هود/۸۶، رعد/۴۳، انسان/۸۹، شوری/۲۳، واقعه/۷۹، فجر/۲۸، کوثر/۱ و... البته از

مهمترین آیات در این زمینه، آیه مشهور به آیه ولایت است: «سرپرست و ولیّ شما، تنها خداست و پیامبر او و آنها که ایمان آورده‌اند؛ همانها که نماز را برپا می‌دارند و در حال رکوع، زکات می‌دهند»^۱ (مانده/۵۵). از نظر دانشمندان لغت، لفظ "ولیّ" دو معنای عمده دارد و بقیّه معانی به این دو باز می‌گردد. این دو معنا عبارت است از: سرپرست و صاحب، ناصر و یاور. در آیه مورد بحث نیز "ولیّ" به معنای سرپرست و صاحب اختیار است؛ نه به معنای دوست و یاور؛ زیرا اولاً «انّما» که در صدر آیه آمده دلیل بر حصر است؛ یعنی فقط این سه دسته ولیّ مؤمنان هستند نه غیر آنها. اگر "ولیّ" به معنای دوست باشد، حصر، معنی نخواهد داشت؛ زیرا واضح است که غیر از سه گروه ذکر شده در آیه کسان دیگری هم یار و یاور مؤمنان هستند. ثانیاً آیه ۵۶ سوره مائده، که بعد از آیه مورد بحث آمده، بهترین قرینه و دلیل بر مدّعی ماست. خداوند متعال در این آیه می‌فرماید «و کسانی که ولایت خدا و پیامبر او و افراد با ایمان را بپذیرند، (پیروزند؛ زیرا) حزب و جمعیت خدا پیروز است»^۲ (مانده/۵۶). پیروزی یک حزب به معنای پیروزی آنها در هر حرکت و جنبش اجتماعی است؛ بنابراین از این آیه شریفه، که در ارتباط با آیه قبل، و ظاهراً همزمان نازل شده است، استفاده می‌شود که ولایت در این آیه، سیاسی و حکومتی است؛ بدین ترتیب، معنای آیه چنین می‌شود: «کسی که حکومت خدا و پیامبر و حکومت‌الذین آمنوا... را بپذیرد، چنین حزب و جمعیتی پیروز است». نکته‌ای که هنوز ابهام دارد این است که منظور از «والذین آمنوا ... راکعون» کیست؟ در میان راویان، مفسران و دانشمندان شیعه و اهل سنت، هیچ‌کس، جز امام علی(ع) را مصداقی برای آیه ذکر نکرده است (مکارم‌شیرازی، بی تا الف: ۸۲ - ۷۷).

نکته دیگر این است که از نظر شیعه، دوازده امام ولی خدا هستند و اطاعت آنان به‌عنوان "اولی الامر ... " واجب است. ما نیز اگر بخواهیم به سعادت برسیم باید به معصومین(ع) و قرآن کریم متمسک شویم؛ چنانکه اصحاب امام حسین(ع) با پیروی مطلق از ولیّ زمان خود و رزمندگان دفاع مقدس نیز با پیروی از ولی فقیه به پیروزی دست یافتند؛ لذا امروزه نیز باید با اطاعت کامل از ولی فقیه در راه اسلام قدم برداشت و اگر مشاهده می‌شود که در بعضی از کشورهای اسلامی، بیداری اسلامی محقق شده ولی به نتیجه نرسیده به دلیل عدم توجه به ولایت و رهبری است. در صورتی که توجه به ولایت و رهبری یکی از مهمترین عوامل پیروزی در عرصه‌های مختلف است؛ زیرا ولایت اسلامی یعنی حاکمیت انسانهای پارسا و مخالف با شهوات. هر ملّتی که باشد این را می‌خواهد؛ اما قدرت‌طلبانی که در وجودشان تحقق این معیارها را عملی نمی‌بینند با این اصل و روش مخالفند (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۴/۱۰).

۱. إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ.

۲. «مَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ».

جمهوری اسلامی ایران نیز با پیروی از بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی(ره)، به پیروزی رسید. ایشان قبل از پیروزی انقلاب، مردم را به پیروزی علیه حکومت طاغوت نوید می‌داد و از مردم می‌خواست با وحدت خود به سرنگونی رژیم پهلوی کمک کنند (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۳: ۳۱۶ - ۳۱۷). مردم نیز با اطاعت از ایشان وحدت خود را در مبارزه علیه رژیم پهلوی حفظ کردند تا این رژیم سقوط کرد و انقلاب اسلامی به پیروزی رسید.

بنابراین یکی از مهمترین شباهتهای جنگ هشت ساله تحمیلی با جنگ تحمیلی شده بر امام حسین و اهل بیت ایشان(ع) ولایت‌پذیری است و هر دو گروه با پیروی کامل از ولی امر خود به پیروزی و سعادت نائل شدند.

کمی افراد حق در برابر فراوانی افراد باطل

یکی دیگر از بخشهای مطابقت واقعه عاشورا و دفاع مقدس جمهوری اسلامی ایران، کمبود افراد حق در برابر فراوانی افراد باطل است. در هر دو واقعه تعداد نیروهای جبهه حق و امکانات آنها در برابر جبهه باطل کمتر بوده است؛ ولی با وجود این به دلیل ایمان راستین جبهه حق، آنها پیروز شدند. این قاعده الهی در بسیاری از موارد تکرار شده است؛ به عنوان نمونه می‌توان به جنگ بدر اشاره کرد.

قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید: «در دو گروهی که (در میدان جنگ بدر) باهم روبه‌رو شدند، نشانه (و درس عبرتی) برای شما بود: یک گروه در راه خدا نبرد می‌کرد و جمع دیگری که کافر بود (در راه شیطان و بت) در حالی که آنها (گروه مؤمنان) را با چشم خود، دو برابر آنچه بودند، می‌دیدند (و این خود عاملی برای وحشت و شکست آنها شد) و خداوند، هر کس را بخواهد (و شایسته بداند) با یاری خود، تأیید می‌کند. در این، عبرتی است برای بینایان»^۱ (آل عمران/۱۳). در واقع خداوند در این جنگ، مسلمانان را با اینکه تعدادشان اندک بود در نظر مشرکان زیاد جلوه داد که از جنگ با مسلمانان خودداری کنند و این خود یکی از امدادهای غیبی خداوند برای آنان بود؛ چنانکه خداوند به وسیله فرشتگان نیز مسلمانان را در جنگ بدر یاری کرد (طبرسی، ۱۳۷۷، ج ۱: ۱۶۲).

بنابراین در این جنگ با اینکه تعداد مسلمانان نسبت به کفار کمتر بود به مدد الهی پیروز شدند و راز پیروزی مسلمانان «فی سبیل الله بودن جهاد» آنان بود؛ چون اصل کلی و وعده الهی این است که «ای کسانی که ایمان آورده‌اید اگر (آیین) خدا را یاری کنید، شما را یاری می‌کند و گامه‌ایتان را استوار می‌دارد»^۲ (محمد/۷)؛ چنانکه مشابه تعبیر یاد شده درباره کافران بخوبی نشان می‌دهد،

۱. «قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الَّذِينَ تَقَاتَلُوا فِئَةٌ تَقَاتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ أُخْرَى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأَى الْعَيْنِ وَ اللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ».

۲. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ».

سبب شکست گروه دوم کفر آنان است: «جمع دیگری که کافر بود»^۱ (آل عمران/۱۳)؛ «ثروتها و فرزندان کسانی که کافر شدند، نمی‌تواند آنان را از (عذاب) خداوند باز دارد (و از کیفر، رهایی بخشد)...»^۲ (آل عمران/۱۰) (جوادی‌آملی، ۱۳۸۹، ج ۱۳: ۲۷۶ - ۲۷۷).

یکی دیگر از آیاتی که به پیروزی لشکر اندک مؤمنان در مقابل جمعیت فراوانی دشمنان آنها اشاره می‌کند، این آیه است:

«چه بسیار گروه‌های کوچکی که به فرمان خدا بر گروه‌های عظیمی پیروز شدند» و خداوند با صابران و استقامت‌کنندگان است»^۳ (بقره/۲۴۹).

این قسمت از آیه به حقیقتی اشاره می‌کند و آن این است که خدای تعالی می‌تواند عده‌ای بسیار کم را بر لشکری بسیار زیاد یاری کند. توضیح اینکه تمامی بنی‌اسرائیل از پیامبر خود درخواست فرماندهی کردند و همگی پیمان محکم بستند که از آن فرمانده نافرمانی نکنند و فراوانی جمعیت آنان آن قدر بود که بعد از تخلف، جمعیت بسیاری از آنان از شرکت در جنگ، باقی‌مانده آنان لشکری بودند و این لشکر هم در امتحان آب نهر بسیاریشان مردود شدند - بجز اندکی از آنان در آن امتحان پیروز نشد و آن عده اندک هم هماهنگ نبودند - به دلیل اینکه بعضی از آنان یک شب، آب خوردند و معلوم شد که دچار نفاق هستند؛ پس در حقیقت آنچه باقی ماند، اندکی از اندک بود در عین حال پیروزی نصیب آن اندک شد؛ چون ایمان داشتند و در برابر لشکر بسیار انبوه جالوت صبر کردند (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۲۲: ۲۹۲).

یکی دیگر از آیات مرتبط با این بحث، آیات ۶۵ و ۶۶ سوره انفال است:

«هرگاه بیست نفر با استقامت از شما باشند بر دویست نفر غلبه می‌کنند و اگر صد نفر باشند بر هزار نفر از کسانی که کافر شدند پیروز می‌گردند؛ چرا که آنها گروهی هستند که نمی‌فهمند! هم‌اکنون خداوند به شما تخفیف داد و دانست که در شما ضعفی وجود دارد؛ بنابراین هرگاه یک‌صد نفر با استقامت از شما باشند بر دویست نفر پیروز می‌شوند و اگر یک‌هزار نفر باشند بر دو هزار نفر به فرمان خدا غلبه خواهند کرد و خدا با صابران است»^۴ (انفال/۶۵ و ۶۶).

براساس این آیات، اگر مسلمانان مقاوم و صبور باشند و از طرفی ایمان حقیقی خود را حفظ کنند، قدرت مبارزه آنها در مقابل دشمن ده برابر ولی اگر از خودشان ضعف نشان دهند، قدرت هر

۱. «... وأخرى كافرين...».

۲. «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا...».

۳. «كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ».

۴. «... إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ».

یک از آنها در برابر دشمن دو برابر خواهد بود؛ لذا اگر تعداد مسلمانان اندک باشد ولی ایمان واقعی داشته باشند، می‌توانند بر دشمن پیروز شوند.

کمی افراد در برابر فراوانی افراد جبهه باطل از ویژگیهای مشترک واقعه عاشورا و دفاع مقدس جمهوری اسلامی ایران بود؛ ولی با وجود این به پیروزی نائل شدند؛ زیرا هیچ‌وقت از عظمت ظاهری دشمن نهراسیدند و به تعبیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) عظمت شهدای کربلا به این است که برای احساس تکلیف، که همان جهاد در راه خدا و دین بود از عظمت دشمن نترسیدند؛ از تنهایی خود احساس وحشت نکردند؛ کم بودن عده خود را مجوزی برای گریختن از مقابل دشمن قرار ندادند. این است که یک آدم راه، یک رهبر راه، یک ملت را عظمت می‌بخشد: نترسیدن از عظمت توخالی دشمن (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۰: ۵۲).

همان‌طور که امام حسین(ع) با وجود یاران اندک در مقابل یاران بسیار زیاد دشمن به پیروزی حقیقی نائل آمد، رزمندگان دفاع مقدس نیز با اینکه در مقابل نیروهای بعثی عراق بسیار اندک بودند به پیروزی دست یافتند.

لازم به ذکر است براساس نظر مشهور، تعداد یاران امام حسین(ع) ۷۲ نفر و تعداد افراد دشمن ۳۰۰۰۰ نفر بود. البته بعضی معتقدند تعداد یاران امام حسین(ع) به ۱۵۵ نفر نیز می‌رسد (رک: محمدی ری‌شهری، ۱۳۹۰: ۶۱۴ - ۶۲۲).

مهمترین جلوه‌های عاشورا پس از جنگ و جهاد

یکی دیگر از بخشهای تجلی واقعه عاشورا در دفاع مقدس جمهوری اسلامی ایران به دوران پس از جنگ و جهاد مربوط است. حفاظت از پیروزی، صدور پیام قیام و استقامت و استمرار فکری و آرمانی مبارزه از جمله تجلی‌های واقعه عاشورا در دفاع مقدس در این مقطع از جهاد و جنگ است که در ادامه توضیح داده می‌شود:

حفاظت از پیروزی (روشنگری و نجات قیام)

یکی از مواردی که پس از پیروزی مهم است، حفاظت از پیروزی است. حفظ این پیروزی از پیروزی به‌دست آمده دشوارتر است؛ لذا برای حفظ آن باید کارهای اساسی صورت گیرد.

یکی از کارهایی که برای حفاظت از پیروزی لازم است، آگاهی اقشار مختلف مردم نسبت به هدف از جنگیدن در مقابل دشمن است. هدف قیام عاشورا و دفاع مقدس، حفظ اسلام بود و پس از این دو واقعه، افزایش آگاهی مردم و بصیرت‌افزایی نسبت به اسلام و آرمانهای اسلامی در حفظ هدف قیام بسیار مؤثر است؛ چنانکه وقتی اسیران کربلا را به کوفه بردند، بسیاری از آنان در میان مردم صحبت کردند و به روشنگری پرداختند؛ از جمله امام سجاد(ع) (رک: ابن‌طاووس، ۱۳۴۸: ۱۵۷ - ۱۶۰، رک: طبرسی، ۱۴۰۳، ج ۲: ۳۰۵ - ۳۰۶)، حضرت زینب(س) (رک: مفید، ۱۴۱۳: ۳۲۱ - ۳۲۳، رک: طوسی، ۱۴۱۴: ۹۲ - ۹۳) و فاطمه صغری (ابن‌طاووس، ۱۳۴۸: ۱۴۹ - ۱۵۶) در

میان مردم کوفه به سخنرانی پرداخت و ضمن معرفی خود، آنها را سرزنش کردند. مردم نیز پس از شنیدن این سخنرانیها بسیار متأثر شدند؛ به‌عنوان نمونه می‌توان به سخنرانی حضرت زینب(س) در میان کوفیان اشاره کرد:

«...ای کوفیان و ای دغلكاران بی‌وفا، اشكتان هرگز خشک مباد و ناله‌تان هیچ‌گاه فروخته مباد. مثل شما "همانند آن زن (سبک مغز) است که پشمهای تابیده خود را پس از استحکام وامی‌تابید! در حالی که (سوگند و پیمان) خود را وسیله خیانت و فساد قرار می‌دهید...»^۱ (نحل/۹۲). هان آیا لافزنان گزافه‌گو و سینه‌های کینه‌جو میان شما هست؟ ...چه بدباری را به دوش می‌کشید! سرنگون و نگونسار باشید که تلاشتان ناکام و دستانتان خالی ماند و بازی را باختید...». آن‌گاه زینب(س) خاموش شد. (راوی می‌گوید) مردم را حیران و انگشت به دهان دیدم و پیرمردی گریان را دیدم که محاسنش خیس شده بود (رک: مفید، ۱۴۱۳: ۳۲۱-۳۲۳؛ رک: طوسی، ۱۴۱۴: ۹۲-۹۳).

علاوه بر افزایش بصیرت مردم نسبت به هدف قیام، عدم اختلاف و حفظ وحدت مسئولان و مردم نیز در حفظ پیروزی بسیار حائز اهمیت است.

از همین‌رو قرآن کریم نیز بر حفظ وحدت و عدم اختلاف تأکید ویژه‌ای می‌کند. یکی از آیاتی که به حفظ وحدت جامعه ایمانی اشاره دارد، آیه ۲۰۸ بقره است: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، همگی در صلح و آشتی درآید و از گامهای شیطان، پیروی نکنید که او دشمن آشکار شماست»^۲ (بقره/۲۰۸).

این آیه به مؤمنان خطاب می‌کند که همگی راه صلح و اتحاد و زندگی مسالمت‌آمیز را در پیش گیرید و با هم به قلعه محکم سازگاری و وحدت درآید؛ چون صلح و اتحاد به منزله دژ محکمی است که انسان را از حوادث ناگوار حفظ می‌کند. با توجه به صدر و ذیل آیه، مشخص می‌شود اختلاف و تفرقه از راه‌های شیطان است؛ چون صدر آیه مؤمنان را به اتحاد همگانی می‌خواند و ذیل آن از پیروی راه‌های شیطان نهی می‌کند؛ پس تفرقه راه شیطان است؛ چنانکه صلح و اتحاد مسیر انبیاست. بنابراین، نیت اختلاف‌فکنی در هر کسی، وسوسه شیطان است (جوادی‌آملی، ۱۳۸۹ الف، ج ۱۰: ۲۶۸ - ۲۷۳ - ۲۷۴).

بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی(ره) حفظ وحدت را عامل اصلی پیروزی انقلاب اسلامی می‌داند و حفظ همین روحیه را برای تداوم انقلاب ضروری می‌داند (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۸: ۵۰۵ - ۵۰۶).

نقش حفظ وحدت کلمه در واقعه عاشورا و دفاع مقدس نیز کاملاً روشن است؛ چرا که اصحاب

۱. «وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِي نَفَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ...».

۲. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ».

امام حسین(ع) تا آخرین لحظه با حضرت ماندند و در دفاع مقدس نیز رزمندگان اسلام با ایمان و حفظ وحدت بر دشمن پیروز شدند

با توجه به این توضیحات، می‌توان گفت یکی از راه‌های حفاظت از پیروزی، حفظ وحدت و عدم اختلاف و تفرقه است. از همین‌رو حضرت امام خمینی(ره) در وصیتنامه خود به همه مسئولان و مردم به وحدت توصیه می‌کند و از همه مسلمانان می‌خواهد که در مقابل توطئه‌های دشمنان اسلام واکنش نشان دهند و انسجام و وحدت خود را در این راه حفظ کنند. «امروز و در آتیه نیز آنچه برای ملت ایران و مسلمانان جهان باید مطرح باشد و اهمیت آن را در نظر گیرند، خنثی کردن تبلیغات تفرقه افکن خانه‌برانداز است. توصیه اینجانب به مسلمانان و خصوص ایرانیان بویژه در عصر حاضر، آن است که در مقابل این توطئه‌ها عکس‌العمل نشان داده و انسجام و وحدت خود را به هر راه ممکن افزایش دهند و کفار و منافقان را مأیوس نمایند» (امام خمینی، ۱۳۸۷: ۱۹ - ۲۰).

صدور پیام قیام

یکی دیگر از بخشهای مطابقت واقعه عاشورا و دفاع مقدس جمهوری اسلامی ایران پس از جنگ و جهاد، صدور پیام قیام است.

صدور پیام قیام به اصل دعوت در اسلام اشاره دارد که در قرآن کریم نیز بدان اشاره شده است. یکی از مهمترین آیات در این زمینه، ۱۲۵ سوره نحل است: «با حکمت و اندرز نیکو به راه پروردگارت دعوت نما و با آنها به روشی که نیکوتر است، استدلال و مناظره کن...»^۱ از این آیه استنباط می‌شود یکی از وظایف پیامبر اسلام دعوت به راه پروردگار بوده است و در این دعوت نیز باید به روشهای گوناگون (حکمت، موعظه و جدال احسن) دعوت کند تا افراد مختلف هدایت شوند. از دیگر آیات مرتبط با دعوت، می‌توان به این آیات اشاره کرد: «پس به همین خاطر تو نیز آنان را به سوی این آیین واحد الهی دعوت کن و آن‌چنانکه مأمور شده‌ای استقامت نما و از هوی و هوسهای آنان پیروی مکن و بگو «به هر کتابی که خدا نازل کرده است، ایمان آورده‌ام و مأمورم در میان شما عدالت کنم؛ خداوند پروردگار ما و شماست...»^۲ (شوری/۱۵)، «بگو «ای اهل کتاب! بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است که جز خداوند یگانه را نپرستیم و چیزی را همتای او قرار ندهیم و بعضی از ما، بعضی دیگر را - غیر از خدای یگانه - به خدایی نپذیرد.» هرگاه (از این دعوت،) سرباز زنند، بگوئید «گواه باشید که ما مسلمانیم»^۳ (آل عمران/۶۴).

۱. «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...».

۲. «فَلْيَدْلِكْ فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَ قُلْ أَمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَ أَمَرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اللَّهُ رَبُّنَا وَ رَبُّكُمْ...».

۳. «قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَ لَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئاً وَ لَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضاً أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ».

از مجموع این آیات به دست می‌آید پیامبر اکرم (ص) در روابط با غیرمسلمانان، آنها را به خدای واحد دعوت، و براساس آیه ۱۵ سوره شوری پیامبر باید ایمان به همه کتابهای آسمانی و تصدیق ادیان آسمانی پیشین را اعلام کند (البته معلوم است که مراد از کتابهای آسمانی، کتابهایی است که شامل شریعتهای الهی است)، هم‌چنین جمله "وَأْمُرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ" مساوی دانستن همه مردم است از حیث اینکه همه را باید دعوت کرد تا متوجه شرع و دینی که نازل شده بشوند (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱۸: ۳۳).

شایان ذکر است در سیره پیامبر اسلام نیز این اصل بسیار مورد تأکید قرار گرفته است و نمونه‌های متعدد از سیره ایشان از جمله صلح حدیبیه، فرستادن پیام و سفیر به دربار پادشاهان و سران غیرمسلمان جهان، بیانگر این نکته است (رک: زحیلی، ۱۹۹۲: ۳۲۰).

پیام عاشورا و پیام دفاع مقدس نیز چیزی جز دعوت به اسلام راستین نبود. بعد از واقعه عاشورا، امام سجاد(ع) و حضرت زین(س) به‌عنوان مبلغان نهضت عاشورا، پیام قیام امام حسین(ع) را به مردم رساندند. اگر امروزه پیام نهضت حسینی در اختیار ماست به برکت مجاهدتها و رشادتهای آن مبلغان بوده است.

هنگامی که اسیران کربلا را به شام بردند، امام سجاد(ع) در آنجا به ایراد سخنرانی پرداخت و با معرفی خود، یزید را رسوا کرد. امام پس از حمد و ثنای الهی، خطبه‌ای خواند که چشمها را گریاند و دلها را بیمناک کرد و از جمله گفت:

«ای مردم به ما شش چیز داده شده است و با هفت چیز، برتر گشته‌ایم. دانش و بردباری و بزرگواری و شیوایی گفتار و شجاعت و محبت {در دلهای مؤمنان} به ما داده شده است و با هفت چیز، برتر گشته‌ایم: پیامبر برگزیده، محمد(ص) از ماست. علی صدیق از ماست. جعفر طیار از ماست. شیر خدا و پیامبر (حمزه) از ماست. سرور زنان، فاطمه‌زهرا از ماست. دو سبط این امت از ما هستند.

هرکس مرا می‌شناسد که می‌شناسد و هرکس مرا نمی‌شناسد، او را از حسَب و نَسَبم با خبر می‌کنم: من پسر مکه و مینا هستم. من فرزند زمزم و صفا هستم من، پسر کسی هستم که زکات را در گوشه عبا {برای بینوایان} بُرد. من پسر بهترین عباپوش و رداندامم ...».

آن حضرت پیوسته می‌فرمود من چه کسی هستم و چه کسی هستم تا صدای مردم به گریه بلند شد و یزید ترسید که فتنه به پا شود؛ از این رو به مؤذن دستور داد که اذان بگوید و سخن علی بن حسین(ع) را قطع کرد و ایشان، ساکت شد. ... هنگامی که مؤذن گفت: "أشهد أن محمداً رسول الله"، علی {بن الحسین} (علیه السلام) از بالای منبر به سوی یزید رو کرد و فرمود: «ای یزید این محمّد جدّ من است یا تو؟ اگر ادّعا کنی که جدّ توست، دروغ گفته‌ای و اگر بگویی جدّ من است؛ پس چرا خاندانش را کشتی؟». راوی گفت مؤذن اذان و اقامه را به پایان برد و یزید جلو رفت

و نماز ظهر را خواند (خوارزمی، ۱۴۲۳، ج ۲: ۷۶ - ۷۸؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۵: ۱۳۸ - ۱۳۹؛ محمدی ری‌شهری و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۰۶ - ۷۰۹).

دفاع مقدس نیز مانند قیام عاشورا پیامهای ایثار، شهادت، مبارزه با استکبار و احیای اسلام را به جهانیان رساند و بعد از دوران دفاع مقدس، جمهوری اسلامی ایران با سرعت بیشتر، پیام انقلاب را به جهان رساند و به بیداری اسلامی در بسیاری از کشورها منجر گردید.

امام خمینی (ره) معتقد است دفاع مقدس، پیام اسلام را به جهانیان صادر کرد:

«هر روز ما در جنگ برکتی داشته‌ایم که در همه صحنه‌ها از آن بهره جستیم. ما انقلابمان را در جنگ به جهان صادر نموده‌ایم. ما مظلومیت خویش و ستم متجاوزان را در جنگ ثابت نموده‌ایم. ما در جنگ، پرده از چهره تزویر جهانخواران کنار زدیم. ما در جنگ، دوستان و دشمنانمان را شناخته‌ایم. ما در جنگ به این نتیجه رسیده‌ایم که باید روی پای خودمان بایستیم. ما در جنگ ابهت دو ابرقدرت شرق و غرب را شکستیم. ما در جنگ ریشه‌های انقلاب پر بار اسلامیمان را محکم کردیم. ما در جنگ حس برادری و وطن‌دوستی را در نهاد یکایک مردمان بارور کردیم. ما در جنگ به مردم جهان و خصوصاً مردم منطقه نشان دادیم که علیه تمامی قدرتها و ابرقدرتها سالیان سال می‌توان مبارزه کرد. جنگ ما کمک به افغانستان را به‌دنبال داشت. جنگ ما فتح فلسطین را به‌دنبال خواهد داشت. جنگ ما موجب شد که تمامی سردمداران نظامهای فاسد در مقابل اسلام احساس ذلت کنند. جنگ ما بیداری پاکستان و هندوستان را به‌دنبال داشت. تنها در جنگ بود که صنایع نظامی ما از رشد آن‌چنانی برخوردار شد و از همه اینها مهمتر استمرار روح اسلام انقلابی در پرتو جنگ تحقق یافت. همه اینها از برکت خونهای پاک شهدای عزیز هشت‌سال نبرد بود. همه اینها از تلاش مادران و پدران و مردم عزیز ایران در ده‌سال مبارزه با امریکا و غرب و شوروی و شرق نشأت گرفت» (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۲۸۳ - ۲۸۴).

امام خمینی (ره) بارها ضمن اشاره به اینکه یکی از اهداف اصلی پیامبران و پیامبر اسلام، دعوت جهانیان به اسلام و ارزشهای اسلامی بوده است، یکی از اهداف دولت اسلامی را نیز دعوت جهانیان به این ارزشها می‌دانست که از آن به صدور انقلاب یاد می‌کرد. ایشان همواره بر مسالمت‌آمیز بودن جنبه دعوت تأکید می‌کرد: «مایه‌ی که می‌خواهیم اسلام در همه‌جا باشد و می‌خواهیم اسلام صادر بشود، ما که نمی‌گوییم که می‌خواهیم با سرنیزه صادر بکنیم؛ ما می‌خواهیم با دعوت، با دعوت به همه‌جا اسلام را صادر کنیم» (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۸: ۱۵۷). ایشان در جای دیگر با صراحت می‌گوید:

«اینکه می‌گوییم باید انقلاب ما به همه‌جا صادر بشود، این معنی غلط را از او برداشت نکنند که ما می‌خواهیم کشورگشایی کنیم. ما همه کشورهای مسلمانان را از خودمان می‌دانیم. همه کشورها باید در محل خودشان باشند. ما می‌خواهیم این چیزی که در ایران واقع شد و این بیداری که در

ایران واقع شد و خودشان از ابرقدرتها فاصله گرفتند و دست آنها را از مخازن خودشان کوتاه کردند، این در همه ملتها و در همه دولتها بشود؛ آرزوی ما این است» (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۳: ۲۸۱).

امروزه دشمنان جمهوری اسلامی ایران اذعان می‌کنند که انقلاب اسلامی پیام اسلام و انقلاب را به آن سوی مرزهای ایران صادر کرده است. در واقع وقتی نظام اسلامی بر مبنای احکام اسلام و هدفهای قرآنی تنظیم شود در هر جای عالم که مسلمانی زندگی می‌کند، این نظام و این انقلاب را از خود می‌داند؛ به آن افتخار می‌کند و از عزت‌ش، احساس عزت دارد (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۰۳/۱۴). امروزه نیز انقلاب اسلامی فرهنگ قرآنی و انسانساز اسلام را در جهان گسترش و اشاعه داده است (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۲۲).

یکی از پیامهای مهم انقلاب و دفاع مقدس بیزاری از مستکبران و براءت از مشرکان بود؛ از همین رو بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران معتقد است فریاد براءت از مشرکان در مراسم حج یک فریاد سیاسی - عبادی است که رسول‌الله، صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به آن امر فرمود و از دولت سعودی می‌خواهد مسلمانان را در مراسم حج و براءت از کفار و مشرکان آزاد گذارد (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۸: ۹۱ - ۹۲).

مقام معظم رهبری نیز در این زمینه بیان می‌کند که در واقع همه کشورهای اسلامی بخصوص نخبگان و علما در مقابل جنایتهای امریکا و هم‌چنین رژیم صهیونیستی مسئولند و باید در رابطه با این مسئله بیندیشند و تکلیف اسلامی خود را در برابر آن بشناسند. ملتها باید آن را از دولتهای خود بخواهند و دولتها نیز باید به مسئولیت سنگین خود وفادار باشند. حج و اجتماعات پرشکوه آن، برترین جایگاه ظهور و تبادل این تکلیف تاریخی است و براءت که باید با شرکت همه حج‌گزاران از همه‌جا مغتنم شمرده شود، یکی از بهترین فرصتهایی است که مسلمانان می‌توانند تکلیف خود را در مقابل جنایتهای امریکا و هم‌چنین رژیم صهیونیستی نشان دهند (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۰۷/۰۱).

استقامت و استمرار فکری و آرمانی مبارزه

یکی دیگر از تجلیات حادثه عاشورا در دفاع مقدس استقامت و استمرار فکری و آرمانی مبارزه است. قرآن کریم در زمینه استقامت تأکید ویژه‌ای می‌کند و برای مؤمنانی که چنین ویژگی داشته باشند، بشارتهای مهم و فراوانی قرار داده است. آیات ۳۰ تا ۳۲ سوره فصلت به مواهبی اشاره می‌کند که از سوی فرشتگان الهی بر مؤمنان استقامت‌کننده در راه حق نازل می‌شود.

«به یقین کسانی که گفتند «پروردگار ما خداوند یگانه است»، سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که «نترسید و غمگین مباشید و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است! ما یاران و مددکاران شما در زندگی دنیا و آخرت هستیم و برای شما هرچه دلتان بخواهد در بهشت فراهم است و هرچه طلب کنید به شما داده می‌شود. اینها وسیله پذیرایی

از سوی خداوند غفور و رحیم است»^۱ (فصلت/۳۰ - ۳۲).

این آیات به هفت موهبت بزرگ اشاره می‌کند که هنگامی که فرشتگان الهی بر مؤمنان نازل می‌شوند به آنها بشارت می‌دهند. نخستین و دومین بشارت در مورد عدم "خوف" و "حزن" است.^۲ "بشارت بر بهشت وعده داده شده" سومین بشارت فرشتگان به مؤمنانی است که استقامت می‌ورزند. در چهارمین بشارت می‌گوید "ما یاران و مددکاران شما در زندگی دنیا و آخرت هستیم"، یعنی فرشتگان همیشه مددکار مؤمنان هستند و هرگز آنها را تنها نمی‌گذارند.

پنجمین بشارت فرشتگان به این اشاره دارد که "هرچه دلشان بخواهد در بهشت برای آنها فراهم است". ششمین بشارت اینکه نه تنها نعمت‌های مادی و آنچه دلخواه شما است به شما می‌رسد، بلکه "آنچه از مواهب معنوی طلب کنید در اختیار شما است" «... وَ لَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱، ج ۲۰: ۲۷۳). هفتمین مزدهای که به مؤمنان با استقامت می‌دهند این است که شما میهمان خدا در بهشت جاویدان او هستید و همه این نعمت‌ها به‌عنوان پدیرایی از سوی پروردگار غفور و رحیم به شما ارزانی داشته می‌شود «... نُزِّلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ».

بعد از واقعه عاشورا، امام سجاد(ع) و حضرت زینب(س) راه امام حسین(ع) را ادامه دادند و با افساگری ظلمها و جنایتهای لشکر یزید آنها را رسوا کردند و راه مبارزه با ظلم و طاغوت را ادامه دادند و در این مسیر استقامت ورزیدند. امام سجاد(ع) و حضرت زینب(س) آن چنان از خاندان پیامبر و امام حسین(ع) دفاع کردند و استقامت ورزیدند که یزید مجبور شد اجازه عزاداری را برای شهیدان کربلا صادر کند؛ چنانکه نقل شده است زنان خاندان پیامبر(ص) را بیرون آوردند و به خانه یزید بردند و زنی از خاندان یزید نماند؛ جز اینکه نزد آنان آمد و آنها مجلس عزای به‌پا داشتند (ابن اثیر، ۱۳۸۵، ج ۴: ۸۶).

هم‌چنین این پایداری و استقامت تا جایی پیش رفت که یزید به علی‌بن‌الحسین(ع) گفت سه خواسته‌ای را که وعده برآورده کرد نشان را به تو داده بودم، برشمار. علی‌بن‌الحسین(ع) به او فرمود «نخست اینکه صورت سرورم و مولایم حسین(ع) را به من بنمایی تا از آن، توشه بگیرم و به آن

۱. «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَ لَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهَى أَنْفُسُكُمْ وَ لَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ».

۲. ملائکه مؤمنان را از ترس و اندوه ایمنی می‌دهند و ترس همیشه از مکروهی است که احتمال پیش آمدن دارد؛ مانند عذابی که مؤمنان از آن می‌ترسند و یا محرومیت از بهشت است که باز از آن بیم دارند و حزن و اندوه هم، همواره از مکروهی است که واقع شده و شری که پدید آمده است؛ مانند گناهایی که از مؤمنان سر زده است و از آثارش غمگین می‌شوند و یا خیراتی که باز به دلیل سهل‌انگاری از آنها فوت شده است و از فوت آن اندوهگین می‌گردند و ملائکه ایشان را دلداری می‌دهند به اینکه ایشان از چنان خوف و چنین اندوهی در امانند؛ چون گناهانشان آمرزیده شده و عذاب از ایشان برداشته شده است (طباطبایی، ۱۳۹۰، ج ۱۷: ۳۹۰-۳۹۱).

بنگرم و با آن، وداع کنم. دوم اینکه آنچه را از ما گرفته شده است به ما بازگردانی. سوم اینکه اگر تصمیم به کشتن من گرفته‌ای، کسی را با این زنان همراه کن تا آنها را به حرم جدشان (مدینه) بازگرداند.»

یزید گفت اما صورت پدرت، دیگر هیچ‌گاه آن را نخواهی دید و اما کشتنت، من از تو گذشتم و اما زنان را کسی جز تو به مدینه باز نمی‌گرداند و هرچه را هم از شما گرفته‌اند، چندین برابر قیمتش را به شما باز می‌گردانم.

امام فرمود «ما دارایی تو را نمی‌خواهیم و داراییت فراوان باد (و ارزانی خودت). من تنها آنچه را از ما گرفته شده است، خواستم؛ زیرا در آن دوک پشمریسی فاطمه، دختر محمد(ص) و نیز مقتعه و گردنبند و پیراهن اوست.»

یزید، فرمان داد آنها را بازگرداند و دویست دینار هم بر آن افزود. زین‌العابدین(ع) آن (دینارها) را گرفت و میان فقیران و بینوایان، قسمت کرد. آن‌گاه یزید، فرمان داد اسیران و دستگیرشدگان (خاندان) فاطمه(س) را به وطنشان، شهر پیامبر(ص)، بازگرداند (ابن‌طاووس، ۱۳۴۸: ۱۹۴ - ۱۹۵؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۵: ۱۴۵؛ بحرانی‌اصفهانی، بی‌تا، ج ۱۷: ۴۴۴ - ۴۴۵؛ محمدی ری‌شهری، ۱۳۹۰: ۷۱۴ - ۷۱۵).

پیروزی انقلاب اسلامی ایران و پیروزی رزمندگان اسلام در طول هشت‌سال دفاع مقدس نیز مدیون نهضت عاشورا است. اگر امروز نیز شاهد شکوفایی هرچه بیشتر انقلاب اسلامی ایران هستیم به‌دلیل مقاومت و پایداری در برابر دشمن است و اگر لحظه‌ای از روحیه مقاومت دست برداریم، دشمن سوء استفاده می‌کند و به اهداف خود می‌رسد. بنابراین رمز موفقیت و پیروزی در استقامت و پایداری است؛ از همین‌رو مقام معظم رهبری، معتقدند:

نظامی که به نام اسلام و به نام قرآن است، ولی در مقابل دشمنان خدا تسلیم می‌شود و از اصول و ارزشهای اسلامی دست برمی‌دارد، دیگر جمهوری اسلامی نیست و اساساً مکتب قرآن و راه انبیا چنین نیست (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۰۵/۰۱).

شایان ذکر است با اینکه ممکن است در پابندی به اصول و ارزشهای اسلامی و استقامت در مقابل دشمن، دشواریها و سختیهایی به‌وجود آید، پابندی و استقامت در این راه باعث موفقیت بیشتر می‌شود؛ زیرا هرگاه پابندی و اعتقاد دینی قوی‌ای نشان داده شود، دشمن چیزی از قدرت را احساس خواهد کرد که ابهت آن در دلش جای خواهد گرفت. بنابراین چنین اعتقاد و اقتداری ابهت است و گرنه اقتدارهای معمولی و ظاهری (مانند ثروت، علم، تسلیحات و...) قابل فهم و تشخیص است و بسیاری از کشورها هم بیشتر از جمهوری اسلامی ایران از آن برخوردارند (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۵/۳۱).

نتیجه‌گیری

۱. واقعه عاشورا و دفاع مقدس جمهوری اسلامی ایران شباهتهای فراوانی دارد. بسیاری از وقایع عاشورا در دفاع مقدس تجلی یافته است؛ زیرا در هر دو جریان، رزمندگان اسلام با تکیه بر آموزه‌های قرآن کریم و اهل‌بیت(ع) با دشمنان جنگیدند و در نهایت پیروز واقعی میدان شدند.
۲. تجلی واقعه عاشورا در دفاع مقدس را می‌توان به سه مرحله قبل از جنگ و جهاد، هنگام جنگ و جهاد و پس از جنگ و جهاد تقسیم کرد. مهاجرت از مادیات، بصیرت و اصلاح امت را می‌توان از جمله تجلی‌های واقعه عاشورا در دفاع مقدس در مرحله قبل از جهاد برشمرد.
۳. از جمله تجلی‌های واقعه عاشورا در دفاع مقدس براساس آموزه‌های قرآن کریم هنگام جنگ و جهاد عبارت است از: مبارزه با سلاح ایمان در مقابل سلاح جنگی، شجاعت، ولایت‌پذیری، و کمی افراد حق در برابر فراوانی افراد باطل.
۴. جلوه‌های واقعه عاشورا در دفاع مقدس براساس آموزه‌های قرآن کریم در مرحله پس از جنگ و جهاد عبارت است از: حفاظت از پیروزی، صدور پیام قیام، و استقامت و استمرار فکری و آرمانی مبارزه.

منابع

۱. قرآن کریم، ترجمه آیت‌الله ناصر مکارم‌شیرازی (۱۳۷۳)، قم: دار القرآن‌الکریم (دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی).
۲. امام خمینی، روح‌الله (۱۳۸۹)، صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س).
۳. امام خمینی، روح‌الله (۱۳۸۷)، وصیتنامه سیاسی - الهی امام خمینی(ره)، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج.
۴. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۰)، ۷۲ سخن عاشورایی، به‌کوشش علی‌رضا مختارپور قهرودی، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
۵. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۶/۳/۱۴)، بیانات در اجتماع با شکوه زائران مرقد مطهر امام خمینی(ره)، نرم‌افزار حدیث ولایت (ویرایش ۲).
۶. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۹/۵/۱)، بیانات در دیدار با مسئولان وزارت امور خارجه و سفرا و کارداران جمهوری اسلامی ایران، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، www.khamenei.ir
۷. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۸/۵/۳۱)، بیانات در دیدار با وزیر، معاونان و مدیران کل وزارت امور خارجه و سفرا و رؤسای نمایندگیهای سیاسی خارج از کشور، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، www.khamenei.ir
۸. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۴/۷/۱)، پیام به حجاج بیت‌الله‌الحرام، نرم‌افزار حدیث ولایت.

۹. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۵/۱۱)، دیدار اقشار مختلف مردم، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر آیت‌الله العظمی خامنه‌ای
www.khamenei.ir
۱۰. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۰/۴/۱۰)، دیدار با کارگزاران نظام، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر آیت‌الله العظمی خامنه‌ای
www.khamenei.ir
۱۱. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۹/۴/۵)، دیدار مردم بوشهر در روز میلاد امام علی(ع)، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر آیت‌الله العظمی خامنه‌ای
www.khamenei.ir
۱۲. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۸/۴/۲۲)، سخنرانی در مراسم بیعت میهمانان خارجی شرکت‌کننده در مراسم چهلمین روز ارتحال رهبر کبیر انقلاب اسلامی و جمعی از اقشار مختلف مردم مشهد و گروهی از عشایر استان خوزستان، نرم‌افزار حدیث ولایت.
۱۳. ابن‌اثیر، عزالدین (۱۳۸۵ ق)، *الکامل فی التاریخ*، بیروت: دار صادر - دار بیروت.
۱۴. ابن شهر آشوب مازندرانی، محمدبن علی (۱۳۷۹ ق)، *مناقب آل‌أبی‌طالب علیهم‌السلام*، قم: علامه.
۱۵. ابن‌طاووس، علی‌بن‌موسی (۱۳۴۸)، *اللہوف علی قتلی الطفوف*، تهران: جهان.
۱۶. اردستانی، حسین (۱۳۷۳)، *برخی ارزشها و ثمرات جنگ تحمیلی، جنگ تحمیلی (مجموعه مقالات)*، تهران: سازمان چاپ و انتشارات سپاه.
۱۷. بحرانی‌اصفهانی، عبدالله (بی‌تا)، *عوامل العلوم و المعارف، مستدرک - حضرت زهرا تا امام جواد علیهم‌السلام*، قم: مؤسسه الإمام المهدی عجل‌الله‌تعالی فرجه‌الشریف.
۱۸. تمیمی‌آمدی، عبدالواحدبن محمد (۱۳۶۶)، *تصنیف غرر الحکم و درر الکلم*، قم: دفتر تبلیغات.
۱۹. جوادی‌آملی، عبدالله (۱۳۸۹ الف)، *تسنیم*، محقق: حجت‌الاسلام سعید بندعلی، ج ۱۰، قم: مرکز نشر اسراء.
۲۰. جوادی‌آملی، عبدالله (۱۳۸۹ ب)، *تسنیم*، محقق: حجت‌الاسلام عبدالکریم عابدینی، ج ۱۳، قم: مرکز نشر اسراء.
۲۱. خوارزمی، موفق‌بن‌احمد (۱۴۲۳ ق)، *مقتل خوارزمی*، قم: انوار الهدی.
۲۲. زحیلی، وهبه (۱۹۹۲ م)، *آثار الحرب فی الفقه الاسلامی*، دمشق: دارالفکر.
۲۳. سپهر، میرزاحمدتقی (۱۳۸۷)، *ناسخ التواریخ*، تهران: کتابچی.
۲۴. طباطبایی، سیدمحمدحسین (۱۳۹۰ ق)، *المیزان فی تفسیر القرآن*، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات.
۲۵. طبرسی، احمدبن علی (۱۴۰۳ ق)، *الإحتجاج علی أهل اللجاج*، محقق / مصحح: محمدباقر خراسان، مشهد: نشر مرتضی.
۲۶. طبرسی، فضل‌بن‌حسن (۱۳۷۷)، *تفسیر جوامع الجامع*، ناشر: انتشارات دانشگاه تهران و مدیریت حوزه علمیه قم.
۲۷. طبری، ابن‌جریر (۱۳۸۷ ق)، *تاریخ الطبری*، تحقیق: محمدابوالفضل ابراهیم، بیروت: دارالتراث.

۲۸. طوسی، محمدبن حسن (۱۴۱۴ ق)، **الأمالی**، محقق/مصحح: مؤسسه البعثه، قم: دارالثقافه.
۲۹. طیب، سیدعبدالحسین (۱۳۷۸)، **أطيب البیان فی تفسیر القرآن**، تهران: انتشارات اسلام.
۳۰. قرائتی، محسن (۱۳۸۳)، **تفسیر نور**، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
۳۱. قرائتی، محسن (۱۳۸۷)، **گناه‌شناسی**، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
۳۲. قرشی، باقرشریف (۱۴۱۳ ق)، **حیاء الامام الحسین بن علی**، قم: مدرسه‌العلمیه الایروانی.
۳۳. قطب‌الدین‌راوندی، سعیدبن‌هبة‌الله (۱۴۰۹ ق)، **الخرائج و الجرائح**، قم: مؤسسه امام مهدی (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف).
۳۴. لیثی‌واسطی، علی‌بن‌محمد (۱۳۷۶)، **عیون الحکم و المواعظ**، محقق / مصحح: حسین حسینی بیرجندی، قم: دارالحدیث.
۳۵. محدثی، جواد (۱۳۸۳ ش)، **پیام‌های عاشورا**، قم: فرازاندیشه.
۳۶. محمدی‌ری‌شهری و همکاران (۱۳۹۰ ش)، **گزیده دانشنامه امام حسین (علیه‌السلام)**، قم: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث.
۳۷. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ ق)، **بحارالانوار**، بیروت: دار إحياء التراث العربی.
۳۸. پیری، هادی مراد؛ شربتی، مجتبی (۳۹۴)، **آشنایی با علوم و معارف دفاع مقدس**، تهران: سمت.
۳۹. مطهری، مرتضی (بی‌تا)، **مجموعه آثار استاد شهید مطهری**، تهران: انتشارات صدرا.
۴۰. مفید، محمدبن‌محمد (۱۴۱۳ ق)، **الأمالی**، محقق/مصحح: حسین استاد ولی و علی‌اکبر غفاری، قم: کنگره شیخ مفید.
۴۱. مکارم شیرازی، ناصر (بی‌تا الف)، **آیات ولایت در قرآن**، بی‌جا.
۴۲. مکارم شیرازی، ناصر (بی‌تا ب)، **اخلاق در قرآن**، بی‌جا.
۴۳. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۱)، **تفسیر نمونه**، تهران: دارالکتب الإسلامیة.
۴۴. مکارم شیرازی، ناصر (بی‌تا ج)، **مثال‌های زیبای قرآن**، بی‌جا.